

Михаел Питала камокхонадан кочди. Куюк ўрмонлар ва бугдойзорларда яшириниб у жануб томон юрди, токка якинлашди. Дехконлар унинг корнини тўйгизишди, йўл учун озик-овкат ва кийим-бош беришди. Кеч тушди.

Оппок илонизи йўл тоғ ёнбагирлаб буралиб кетган эди. Довонда хоч турарди. Кочок чанг йўлдан аста кўтарила бошлади. У Галитсиянинг Тарновск ўлкасилик дехконлар киядиган узун, чанг босган кўйлагига тиришган калтирок кўли билан ул-бул егулик солинган кичкина тугун кистириб олганди.

У атрофни кўрка-писа кузатди, унинг юзида сокчи кўриниши биланок ўзини тик кияликдан водийга ташлаш журъати намоён эди. Ва ниҳоят у этагида яримчириган ўриндик турган, ёғоч хоч жойлашган довонга етиб келди. Михаел Питала чўкинди ва ўриндикка хоргин ўтирди. Тугунни ёнига, майсага кўйди ва атрофга назар ташлади. Икки томондан ҳам йўл нишабликка караб кетарди. Унинг кўз ўнгида ўрмонли водий гавдаланди. Атроф кандай гўзал! Узоқда, кулранг чўккилар орасида азим Боботог кад кўтариб турибди. Ундан нарироқда Такиртоғ, унинг ён-вериди эса Михаелнинг ота жойлари... Шунча йиллардан кейин, икки-уч кун ўтиб у ўрмоннинг ёкасига қадар ёйилган кўралар, мўъжаз ибодатхона жойлашган она кишлогини кўради.

Тоглар орасига аста ботаётган куёшнинг нурлари сўниб борарди. Кочок оппок киров кўнган бошини куйи эгганича кечмиш хаётини эслади. Кўп йиллар аввал у иш кидириб хотини ва бола-чакасини олиб Германияга отланди. У ерда тер тўкиб холдан тойгунча мехнат қилишди, хаётнинг аччик-чучугига сабр қилишди. Киш ойларида бирида у ишсиз қолди ва бутун оила очлик домида қолди. У якинларининг қийналганларига чидай олмади ва аввал уларни, сўнг ўзини захарлаб ўлдиришни ўйлаб қолди. Огуни тайёрлаб, мудхиш режасини амалга оширди. Хотини ва болалари ўлди, лекин у тирик қолди. Тузалиб кетганидан сўнг уни узок йилга озодликдан маҳрум этишди. Кўп йиллар иш давомида олисдаги булутли тоғларга хавас ила караб, яна ўша ерга боришни орзу қиларди. Ниҳоят, у камокдан қочишга эришди. Мана, хозир шу ерда...

Михаел Питала яна атрофга назар солди. Куёш тобора пастлаб ботиб борарди. Боботог чўккиси шафак багрига сингиб кетди. Шафак. Мағриб томонда тўк-қизил оловли шар аста тоғ ортига ботди. Кечки қизил шуълалар тоғ багрида эриб кетди. Ундан кейин гох парчаланиб, гох яна кўшилиб туман пардаси кўтарилди. Қандайдир ўзгача гира-шира қоронгулик ўрмонни бурқаб олди. Илик шамол эса игнабарг хидини атрофга сочи. Пастда катта тошлари замбуруг билан қопланган тоғ нишаблиги ястаниб ётибди. Сершовкин сой тошдан тошга ва илдизи билан кўпорилган дарахтларга урилиб оқар, баланд тилоғоч ва қарагайлар орасида кўринмай кетарди.

Кочок соқол қоплаган юзини куйи индирган кўйи пинакка кетди. Тушига уйи қирибди. Лекин у оксоқол қария эмас, навқирон йигитча эди. У хозиргина ўрмондан қайтганди. Мана, ўчоқдан чиқаётган тутун ўрлаган қулбадаги ўзининг қичкина хоначаси. Мана, отаси, онаси, бутун оиласи. «Михалек, сен қаерда бунча кўп қолиб кетдинг?» деб сўрашяпти. Сўнг хаммалари хонтахтага ўтириб оқатланишади, гурунглашиб ўтириб қўй сундан ичишади. Қўшнилари чиқади. Ўрмонда ўртоғи Қоничкани айик қандай кўрқитганини айтиб беришади. У ўчоққа ўтин ташлайди. Ўтин чарсиллаб ёниб, қурум босган хонани ёритади. Ташқаридаги кўрага қайтаётган молларнинг маърашини эшитиб

ўтириш канчалик ёкимли. Ибодатхона кўнгироги чалинади. Хаммалари туришади, чўкиниб, баланд овозда ибодат килишади. Олов эса чарсиллаб ёнади... Бирдан огир кадамлар кочокнинг тушини бузиб юборади.

Ўрнидан тураркан, ердан чикдими, осмондан тушдими, каердандир пайдо бўлган миршабни кўрди. Унинг милтик найзаси туннинг сўнгги шуълаларида дахшатли ялтирарди. Михаел Питала тугунини олиб, бир сакрашда нариги йўлга ўтиб, тог нишаблигига караб югурди. Уч марта «Тўхта, тўхта, тўхта!» буйругидан сўнг гира-шира ўрмоннинг тун сокинлигида кўп марта ўк овози акс-садо берди. Ўк еган бошини эгганича кочок олдинга ва юкорига интиларди. Охирги марта ботаётган куёшни ва тоғлар тизмасини кўриб қолишга ҳаракат киларди. Куёш ботди.

Водийнинг аллакаерида кечки ибодатга чакирувчи черков кўнгироги чалинди. Юкорида, йўлдаги ёғоч хоч ёнида турган миршаб калпогини ечди ва ибодат кила бошлади: «Тангри малаклари...»

Милтикнинг огзидан осмонга кўтарилаётган тутун сўрок белгиси шаклини эслатарди.

Ўрмон осмонида ой чикиб, кияликда ётган кочокнинг мурдасини хира нурлари билан ёритаётганда, унинг кўқарган лаблари аста пичирлади: «Ватан! Ватан!»

1902

Рус тилидан Давронбек Тожиалиев таржимаси